

NOVÉ MYSTERIUM

Vyprávíme o hudbě, která neumí kázat
z cyklu **NEVIDITELNÁ MĚSTA**

Husův sbor Brno-Tuřany 18. prosince 2023 19:00

Luigi Dallapiccola – Concerto per la notte di Natale dell'anno 1956 (1956-1957)

Prolog

Primo Inno (první chvalo zpěv/hymnus)

Intermezzo (mezihra/pauza)

Secondo Inno (druhý chvalo zpěv/hymnus)

Epilog

Sofia Gubaidulina – Meditation über den Bach Choral "Vor deinen Thron tret ich hiermit" (1993)

Mario Buzzi – ¡ARBOR? (objednávka BCO)

Chalom muzá – Divný sen; jako skoro všechny

První zvonění

L'anabasi europea di Vinci (Vinciho evropská anabáze – Vincenzo byl můj děda)

¿?!

Druhé zvonění

Jérusalem céleste (Nebeský Jeruzalém)

...

Kaija Saariaho – Tag des Jahrs (2002)

Jaro

Léto

Podzim

Zima

Miloslav Kabeláč – Hra s jesličkami Malá vánoční kantáta pro soprán a tři mužské hlasy (sólo), komorní instrumentální soubor a varhany na texty lidových vánočních koled ze sbírky K.J. Erbena Prostonárodní české písně a říkadla (1937)

Irena Troupová – soprán

Daria Savvateeva – cembalo

Martin Kotulan, Kornél Mikecz – bas

František Sliž – tenor

Brněnský akademický sbor

Kristýna Kmentová – choreografie, tanec

Adam Baštař – tanec

Aleš Filip – komentář k obrazu Světlo pravdy

Brno Contemporary Orchestra, Pavel Šnajdr – dirigent

O přestávce vás zveme na drobné pohoštění před kostelem a na přednášku Aleše Filipa v kostele.

*Hodiny země nebe přes den sčítá
A pak se halí v noc, již záře kane,
Když prostor v čilé změti hvězdy vítá
A duchovněji širý život plane.*
Scardanelli

Vážená posluchačko, vážený posluchači,

zdá se, že žijeme v době, kdy existuje návod a aplikace úplně na všechno. Víme, co jíst, víme, co si myslet, víme, jak správně milovat a jak být šťastní. Po chvílce strávené u klávesnice nalezneme i řadu zaručených návodů, jak strávit krásné, šťastné a spokojené Vánoce. Problém nastane, když všechno uděláme podle návodu, ale pocit štěstí se nedostaví. Kde nastala chyba, jsem špatný já, nebo jsem použil špatný návod. Někteří si začnou hrát na šťastné, nakupují, utrácejí, vehementně hovoří, stylizují se do štěstí jiných a v prapodivné neupřímnosti přežívají. Jiní hledají další a další návody na šťastný a spokojený život, stávají se nevraživými, nespokojenými a všude kolem sebe spatřují neblahá spiknutí, která jim brání v dosažení skutečného štěstí. Možná existuje elementárnější řešení, nevím, jestli je jednodušší, nebo složitější, ale možná stačí hledat štěstí u sebe a u svých blízkých, vždyť přece i chyby a špatné zkušenosti nás můžou nakopnout víc než jakýkoliv návod. Právě Ty jsi totiž jediná, jediný na světě a jedině sám sebe můžeš také dát tomuto světu i sama sobě. Záleží jenom na vlastním rozhodnutí, zdali se odhodláme ke konání, zdali vykonáme činy a zdali z nich zažijeme uspokojení. Akce vyvolává reakci a toužíš-li nejen po své samotě, tak podporuj svými činy i činy ostatních. Vyvolávej dobré reakce dobrou akcí. Blíží se vánoce a tak je dobré myslet na svoji duši či karmu či blaho či uspokojení a proto zkoušet učinit jiné spokojenými a šťastnými. Nabízíme vám náš pohled a naši vizi toho, jak by mohly Vánoce znít, ať *duchovněji širý život plane*. Konec kázání!

Inspirací dalšího z výletů do Neviditelného města souboru Brno Contemporary Orchestra byl Vánoční sjezd antroposofické společnosti, který proběhl kolem Vánoc v roce 1923. Právě zde bylo formulováno **Nové mysterium**. Nebojte, nevstupujeme na pole esoterických věd a okultismu, ale možná krapet nabouráváme ono bytostně tradiční, a v mnoha ohledech zkomercializované, nahlížení na Vánoce jako lidové svátky konzumu. Neopouštíme křesťanskou tradici, ale pojímáme ji v mnohem otevřenějším konceptu individuálních prožitků postavených na lásce, živoucí tradici a rozjímání nad ní, na rodinných vztazích a vazbách k předkům, na opěvování přírody i veskrze lidové hře s jesličkami. To vše v pestré škále jazyků **poezie** i soudobé **hudby**.

A abychom učinili zadost antroposofické inspiraci je nedílnou součástí koncertu též **architektura budovy**, ve které se koncert odehrává – chrám církve československé husitské v Tuřanech, postavený v letech 1927-28 tuřanským rodákem, architektem Jaroslavem Kinclm, **oltářní obraz Světlo pravdy** ve tvaru půloblouku, namalovaný v roce 1935 Rudolfem Kunderou. Vše je navíc doplněno **tanečními intervencemi** Kristýny Kmentové a Adama Baštaře a **krátkou přednáškou** Aleše Filipa o Rudolfu Kunderovi a jeho „tuřanské epeje“.

Tvorba italského skladatele **Luigi Dallapiccoly** (1904–1975) je u nás poněkud neprávem opomíjená. Narodil se na území dnešního Chorvatska a svá první studia absolvoval v Terstu.

Nejvýrazněji jej však formovalo studium ve Florencii a především důvěrné seznámení s dílem Arnolda Schönberga. Ve svojí tvorbě unikátním způsobem propojuje přísně racionální (seriální) techniku s lyrickou melodičností. Jeho díla jsou sice prodchnuta expresivitou, nepůsobí však stísněností a rozhodně nejsou úzkostlivá. Kompozice **Concerto per la notte di Natale dell'anno 1956** (Koncert pro Štědrovečerní noc roku 1956) byla napsána pro tokijský Rameuův spolek pro komorní hudbu, který ji rovněž v říjnu 1957 v Tokiu premiéroval. Je psána na krásný text, vybraný autorem z Laud františkána Jacopone da Todi: „*Ježíši, naději má, - ponoř mě do propasti lásky.*“

*Slyšen je zpěv: „Sláva na výsostech
nejvyššímu Bohu;
a na zemi pokoj, neb je po válce
a po všem zlém;
proto chvalte a velejte
Krista úcty hodného!“*

(Lauda 64; 15-20)

*Lásko, lásko, křičí celý svět,
lásko, lásko, volá každá věc;
lásko, lásko, jak hluboká jsi,
čím více tě kdo objímá, tím více po tobě
touží.
Lásko, lásko, ty jsi kulatý kruh:
kdo do něj vstoupí bude tě vždy celým*

*srdcem milovat,
jsi vlákno a nit - někdo tě miluje, aby tě
oblékl;
tak sladké je slyšet, že stále křičí láska.*

*Lásko, lásko, Ježíši, má touho,
lásko, chci umřít v tvém objetí;
lásko, lásko, Ježíši, můj sladký ženichu,
lásko, lásko, prosím tě o smrt;
lásko, lásko, Ježíši přívětivý,
svým mě učiň, v tebe mě proměnic;
Věz, že umírám, - Lásko, nevím, kde jsem:
Ježíši, naději má, - ponoř mě do propasti
lásky.*

(Lauda 60; 259-266, 283-290)

Jacopone da Todi – překlad Kristýna Lorenzová

Sofija Asgatovna Gubajdulina (* 1931), skladatelka rusko-tatarského původu, se narodila 24. října 1931 v Čistopoli. Prvního hudebního vzdělání se jí dostalo v Kazani, kde strávila dětství, studium kompozice pak absolvovala na Moskevské konzervatoři u N. Pejka, J. Šaporina a V. Šebalina. Na její tvorbu však mnohem více než akademické prostředí mělo vliv samostudium partitur a nahrávek Nové hudby, kontakty se západoevropskými hudebníky, s moskevskými samizdatovými kruhy (kam ji uvedl její druhý muž, Nikolaj Bokov) a obdobně „neoficiálně“ smýšlejícími umělci z bývalého socialistického bloku. Svou hudbou na sebe Gubajdulina brzy upozornila spřízněné skladatelské kruhy, na pódiu ale její skladby kvůli tehdejší represivní sovětské kulturní politice zněly jen výjimečně. Zlomovým okamžikem se stal koncert, který v roce 1982 ve Velkém sále Moskevské konzervatoře uspořádal dirigent Gennadij Rožděstvenskij a na kterém byl s velkým úspěchem proveden Gubajdulinin houslový koncert *Offertorium*. Později se Sofija Gubajdulina dočkala i mezinárodního renomé, k němuž jí napomohli slavní interpreti, neúnavně propagující její tvorbu (Rožděstvenskij, Rostropovič, Kremer ad.), a také emigrace do Německa v roce 1992. Usadila se ve vesničce nedaleko Hamburku, kde žije dosud. Její **Meditation über den Bach Choral "Vor deinen Thron tret ich**

hiermit" (After Bach's BWV 668) pro cembalo a smyčcový kvintet byla zkomponována v roce 1993 pro Gideona Kremera.

iARBOR? (iSTROM?) vznikl na základě objednávky BCO a sice podle knihy Alexandra Jodorowského *Kdeže ptáče nejlíp pje*. Je vyprávěna jako sága, pnoucí se po větvích genealogického stromu až k autorovi, který se ovšem neuchýlil k nějakému suchému líčení mnogogeneračního příběhu, ale pěkně si to přibarvuje až za hranice mýtu, že by se i Eco pobavil. Po přečtení předlohy jsem (též pobaven ba i místy opocen) usoudil, že o nějakém zhudebnění knihy tak jak je nemůže být řeči a uchýlil jsem se (převážně) k rodokmenu vlastnímu s tím, že nemaje prakticky žádné matriční doklady či psané podklady, sága se vlastně utváří sama. Mám k dispozici jenom letmé zmínky z okamžiků, kdy pamětníci byli vůbec ochotni něco zmiňovat a něco vzpomínek; to když se někomu chtělo vzpomínat. V zásadě mám předky ze všech možných stran, na které si jenom vzpomenete a k tomu poznatek z nějakého populárně vědeckého časopisu, že stejně či podobně je na tom většina evropanů a středových zvláště. S úlevou jsem tedy konstatoval, že můžu celou záležitost pojmout obecněji a vyhnout se popisnosti pouze vlastního rodu (v souladu s GDPR bych si asi stejně celou pravdu raději ponechal; a to je asi i Jodorowského jeden z důvodů, proč mýtizuje a ságuje - tedy kromě literární licence). Umožnilo mi to tedy být obecnějším a některá jména byla pozměněna, jiná vymyšlena; jak mám himl vědět, jak se jmenovala moje keltská prateta? No tak třeba Epona, no... Nebo kde dohledávat předky, kteří se údajně uchýlili do Itálie před pogromy ve Francii? Vždyť je to opravdu jedno a je to příběh nás všech. Na čisté árijce už nás genetika naučila dávno nevěřit, jak bylo hezky znázorněno v těch grafokoláčích onoho popscience magazínu...

Jeden život jsem vypíchl - jde o mého dědu Vincenza, který jako voják či uprchlík z lágru prošel celý ten prostor, odkud se sbíhají větve k té mojí. Udělal to nedobrovolně a zažil tak věci, které by samy o sobě vydaly na knihu. A protože nejsem Jodorowski ani Eco, vyplnil jsem jeho přání, aby nebyly zapomenuty, alespoň jako skladatel. (**Mario Buzzi**)

Finská skladatelka, žijící a tvořící v Paříži, **Kaija Saariaho** (1952-2023) byla mistrem ve vytváření neuchopitelných zvukových světů, abstraktních krajin, zvukových mraků, plujících mimo čas a prostor. Ovlivněna zkušeností s francouzským spektralizmem i mystikou severských mýtů a obdařena schopností nenápadné, ale průzračně krásné melodiky a neotřelé instrumentace, sehrává Kaija Saariaho zásadní roli na pódiích soudobého hudebního projevu. Její kompozice **Tag des Jahrs** pro komorní sbor a elektroniku byla zkomponována na pozdní texty Fridricha Hölderlina, které však již sám osamocen ve věži s flétnou podepisoval jako Scardanelli. Cyklus byl věnován skladatelčině matce.

JARO
Již září slunce, kvetou louky, pole
A dny se řadí, plné květů, v kole,
I večer kvete, dny za obzor jasem vodí
Až tam, kde z tmy se život denně rodí.

*A rok je tady s darem hojných časů,
Jež řadí v slavnost svoji skvostnou krásu,
A lidská činnost opět hledá nové cíle,
Tak mocně divy hýří svět ve velkém díle.*

LÉTO

*Ještě lze spatřit čas, jak rokem mlčky plyne,
A louky stojí v záři, jež se mírní stínem;
Je zeleň polí skvostně rozprostřena
A potok klouže v strž, kde vlna sténá.
Tak táhnou z hor a dolin dny do šíře,
Se silnou touhou světla zářit v plné míře,
A mraky hledí klidně z dálné výše,
Když rok se v pyšnou krásu strojí tiše.*

PODZIM

*Přírody jase je vyšším pláním všeho bytí,
Kdy mnohá radost pilně roste v čase,
A když pak končí rok ve skvostné kráse,
Tu plod se v zrání blahým leskem sytí.*

*Okrsek země zkrášlen je a hluk se chvěje
Jen skrovně poli, slunce mírně hřeje,
Když podzim vchází, lány náruč celou
Jak výhled otvírají, větry ženou
Se svistem podél větví spadlé listí,
I když se ztichlá pole v prázdno změny čistí,
Dál celý smysl jasné scény žije
Jak obraz, který kouzlo obklopuje.*

ZIMA

*Jsou holá pole, v dálné výši hoří
Jen modré nebe, a jak stezka tiše kráčí,
Příroda svěže vane, jednotvárnost zračí,
Venčena světlem, v světlo jen se noří.
Hodiny země nebe přes den sčítá
A pak se halí v noc, již záře kane,
Když prostor v čilé změti hvězdy vítá
A duchovněji širý život plane.*

Friedrich Hölderlin – překlad Antonín Pašek

S folklorem jsme propojeni pupeční šňůrou, kterou mnohdy napínáme až těsně k prasknutí, ale pořád nás napájí životodárnou silou, tak psal několikrát hudební skladatel **Miloslav Kabeláč** (1908–1979). Krátce před třicítkou, krátce před Mnichovem, v době, která ještě nevěděla, co hrůzného i krásného ji čeká, se Miloslav Kabeláč rozhodl napsat kantátu **Hra s jesličkami** (1937), rozhodl se pro líbezná a bizarní zhudebnění, zpřítomnění folkloru, tradice, vánočních koled - jistě je poznáte, ale věřte, že budete překvapeni.

PŘEJEME VAM VŠEM KRÁSNÉ VÁNOCE A TĚŠÍME SE NA VÁS V PŘÍŠTÍM ROCE 2024.

BCO – Váš orchestr pro 21. století!

Další koncert:

Vyprávíme o hudbě, která neumí budovat lepší zítřky

1974 – 1984

26. únor 2024, Bílý dům – vstupní sál polikliniky, 20:00

Ano, bude to orwellovské, ale možná jinak, než byste čekali.

Hlavní rozhlasové zpravodajství z 26. února 1974

Jiří Adámek Austerlitz - **Koláž z textů členek Pussy Riot** (světová premiéra)

John Adams – **Scratchband** (1997)

Visací zámek – záznam z živého vystoupení na Žofíně v lednu 1984

Frederic Rzewski – **The Price of Oil** (1980)

Boca Loca Lab

Jana Vondrů, Vojtěch Šembera – zpěv

Brno Contemporary Orchestra – řídí Pavel Šnajdr

BCO finančně podporují:

Statutární město Brno, Ministerstvo kultury ČR

Mediální partneři:

OperaPlus, KlasikaPlus, Brno Město hudby, ČRo, HIS VOICE

Děkujeme za podporu a spolupráci:

Battementproduction

www.bcorchestra.cz

JSME NA FACEBOOKU, INSTAGRAMU, TWITTERU a máme YOUTUBE kanál

Změna programu vyhrazena.